

INHOUD

INLEIDING	8	Hoofdstuk 6	
Hoofdstuk 1		INGOLSTADT	
TERREUR IN HAARLEM EN OMGEVING		Herr Faber getraceerd	236
Banket voor de elite	12	Geen belangstelling	250
Een verscheurd gezin	18		
In de ban van de nazi's	23	Hoofdstuk 7	
<i>Van Oppenraay, steun en toeverlaat van Plekker</i>	33	DICHTE DEUREN	
<i>De 'aanslag' op Jan Nederkoorn</i>	46	Te erg voor woorden	265
Mini-Gestapo	52	Nieuwe hoop	283
<i>Jac. Olijdam, verrader of verzetsman?</i>	75		
De slachtoffers	81	Hoofdstuk 8	
<i>De verrader Pieter Knorr</i>	82	ZWANENZANG	
De aanslag op Pieter Faber	115	<i>'Es tut uns Leit'</i>	288
<i>'Vader hoorde het meisje hard en smadelijk lachen'</i>	120		
		Hoofdstuk 9	
Hoofdstuk 2		DE LAATSTE RONDE	
TERREUR IN NOORD-NEDERLAND		Een koude douche	295
Een uitgelezen kans	135		
De slachtoffers	141	TOT SLOT	305
		DANKBETUIGING	307
Hoofdstuk 3			
GEVANGEN EN VEROORDEELD		Bijlage 1:	
Opgepakt	163	DE JACHT OP HANNIE SCHAFT	310
Voor de rechter	170		
		Bijlage 2:	
Hoofdstuk 4		DOLLY, HET LIEFJE VAN FAKE KRIST	316
DE ONTSNAPPING			
Een hemel op aarde	191	BRONNEN EN LITERATUUR	326
<i>De andere zes</i>	196	REGISTER PERSOONSNAMEN	336
<i>Brutale brief</i>	214	BEELDVERANTWOORDING	347
		OVER DE AUTEUR	348
Hoofdstuk 5		COLOFON	350
DUITSER VOOR ALTIJD			
Touwtrekken	215		
Onder het stof	228		
<i>De verrader Rinus van Haalem</i>	229		

INLEIDING

Dit boek dankt zijn ontstaan aan de coronacrisis. Als Nederland in maart 2020 goeddeels op slot gaat, sta ik net als veel andere mensen voor de vraag: wat te doen om deze tijd prettig en zinvol door te komen? Op 20 maart, de eerste lentedag, besluit ik een doos van zolder te halen die daar al een jaar of zeven onaangeroerd staat. Hij zit bomvol documentatie over de Haarlemse familie Faber, een echt NSB-gezin. Verzetsstrijder Truus Menger-Oversteegen typeerde de Fabers ooit als 'een familiebedrijf in terreur.' Het gaat om het echtpaar Pieter en Carolina Faber en hun drie zoons Martin, Piet en Klaas Carel. Van hen is de jongste, Klaas Carel, het bekendst geworden. Hij werd na de Tweede Wereldoorlog wegens oorlogsmisdaden tot levenslang veroordeeld, ontsnapte in 1952 op spectaculaire wijze uit de gevangenis en leefde tot aan zijn dood in 2012 meer dan een halve eeuw in vrijheid in Duitsland.

Nederland is Klaas Carel Faber al bijna vergeten als journalist Cees van Hoore van *Haarlems Dagblad* in 2003 ontdekt dat hij in het Beierse plaatsje Ingolstadt woont. Daar slijt de dan 81-jarige Klaas Carel Faber, ooit banketbakker van beroep, zijn dagen met wandelen en bezoeken aan de plaatselijke *Konditorei*. Hoe kan het dat Faber niet wordt opgepakt en opnieuw achter de tralies verdwijnt? Wat doet de Nederlandse justitie eigenlijk om hem alsnog te laten boeten voor de 22 moorden waarvoor hij na de oorlog is veroordeeld?

Eind 2010 besluit ik met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) documentatie hierover op te vragen bij de overheid, maar die houdt de deur potdicht. Ook bij het Nationaal Archief stoot ik mijn neus. Ze hebben daar een dik dossier over Klaas Carel, maar ik mag het niet inzien omdat hij nog leeft. Via de Haarlemse bestuursrechter krijg ik toch een aantal documenten over Faber in handen. Het gaat om stukken waarover het ministerie van Veiligheid en Justitie beschikt. Na het overlijden van Klaas Carel in mei 2012 gaat ook het dossier bij het Nationaal Archief open.

Op dat moment heb ik al veel informatie de Fabers verzameld. Niet alleen over Klaas Carel maar ook over zijn ouders en zijn broers Martin en Piet. Mijn plan om er een boek over te schrijven laat ik echter rusten. Om twee redenen: een andere auteur, Arnold Karskens, komt al met een publicatie over Klaas Carel Faber en bovendien is het niet zo eenvoudig veel tijd te steken in onderzoek en schrijven als je nog een baan hebt.

Toch laat de zaak-Faber me niet helemaal los. In het voorjaar van 2013 reis ik af naar Arnhem waar het Openbaar Ministerie me inzage geeft in een omvangrijk Faber-dossier. En in de zomer van hetzelfde jaar komen de oudste zoon en de jongste dochter van Martin Faber, de oudste broer van Klaas Carel, bij me op bezoek. Zij blijken veel vragen te hebben over hun vader en diens broers. Wat hadden die precies op hun kerfstok en waarom hebben zij zich zo misdragen? Deze bladzijde uit het familie-verleden blijkt na meer dan een halve eeuw nog altijd niet te zijn omgeslagen.

Veel meer slachtoffers

Als ik in het voorjaar van 2020, in coronatijd, de zaken nog eens goed op een rij zet en alle verzamelde documentatie doorneem, kom ik tot de conclusie dat er nog veel meer belangwekkends te vertellen is over de familie Faber dan tot nu toe is gebeurd. Niet alleen over Klaas Carel Faber, ook bijvoorbeeld over zijn vader Pieter, die in de zomer van 1944 door het Haarlemse verzet werd geliquideerd. En over Martin en Piet. Al vóór de oorlog ontspoorden zij als actieve NSB'ers door gewelddadig optreden in Haarlem en elders in het land.

Piet Faber was in 1943-1944 in Haarlem nauw betrokken bij de jacht op Joden en verzetsmensen, iets waarover tot dusver maar heel weinig bekend is.

Mijn onderzoek wijst uit, dat Piet Faber alleen al in Haarlem en directe omgeving medeplichtig was aan de dood van zeker 36, mogelijk zelfs 43 mensen. In het Gooi maakte hij samen met anderen nog eens 33 slachtoffers. Niet één van die in totaal 69 tot 76 gevallen is hem na de oorlog ten laste gelegd. Wel werd hij veroordeeld voor 27 moorden die hij pleegde vanaf medio 1944 in het noorden en oosten van het land. Piet Faber was toen, net als zijn broer Klaas Carel, gestationeerd op het Scholtenhuis, het beruchte hoofdkwartier van de SD in Groningen. Samen namen ze deel aan executiepelotons, waarbij ze 22 mensen doodschoten. Daarnaast pleegden ze nog een aantal moorden op verzetsstrijders. Mijn onderzoek wijst uit dat Piet Faber in de noordelijke provincies meer doden op zijn geweten heeft dan de 27 waarvoor hij veroordeeld werd. Vermoedelijk waren het er 37. Daarmee komt het totaal aantal dodelijke slachtoffers dat Piet Faber maakte op 96 tot 113. Klaas Carel werd veroordeeld wegens het plegen van 22 moorden. In werkelijkheid waren dat er mogelijk 28.

Opzet van dit boek

Tot slot nog iets over de structuur van dit boek.

In de hoofdstukken 1 en 2 schets ik het milieu waarin de Fabers opgroeiden en hoe ze in de ban van het nationaalsocialisme kwamen. Vervolgens beschrijf ik uitvoerig hun terreurdaden in het westen en in het noorden van het land. Daarbij besteed ik veel aandacht aan de mini-*Gestapo* van Haarlem waarvan Piet Faber deel uitmaakte en aan het beruchte Scholtenhuis in Groningen, het SD-hoofdkwartier waar Piet en Klaas Carel werkzaam waren.

In hoofdstuk 3 beschrijf ik hun gevangenneming en berechting.

Hoofdstuk 4 gaat over de uiterst geraffineerde ontsnapping van Klaas Carel uit de gevangenis in Breda, waarbij zijn oudste broer Martin een cruciale rol speelde. Weliswaar werd Klaas Carel Faber al snel in Duitsland gearresteerd, maar het justitiële apparaat daar, waarin oud-nazi's lange tijd de toon zetten, sprak hem vrij. Nederland liet de zaak vervolgens maar op zijn beloop. Door deze lakse houding bleef Faber een vrij man. Deze gang van zaken heb ik beschreven in hoofdstuk 5.

Hoe verslaggever Cees van Hoore van *Haarlems Dagblad* Klaas Carel Faber in 2003 wist op te sporen, blijkt uit hoofdstuk 6.

De hoofdstukken 7 tot en met 9 laten zien wat Nederland en Duitsland sindsdien hebben gedaan om Faber alsnog achter de tralies te krijgen. Ook beschrijf ik daarin mijn inspanningen om de overheid via de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) te dwingen tot meer openheid in de kwestie-Faber.

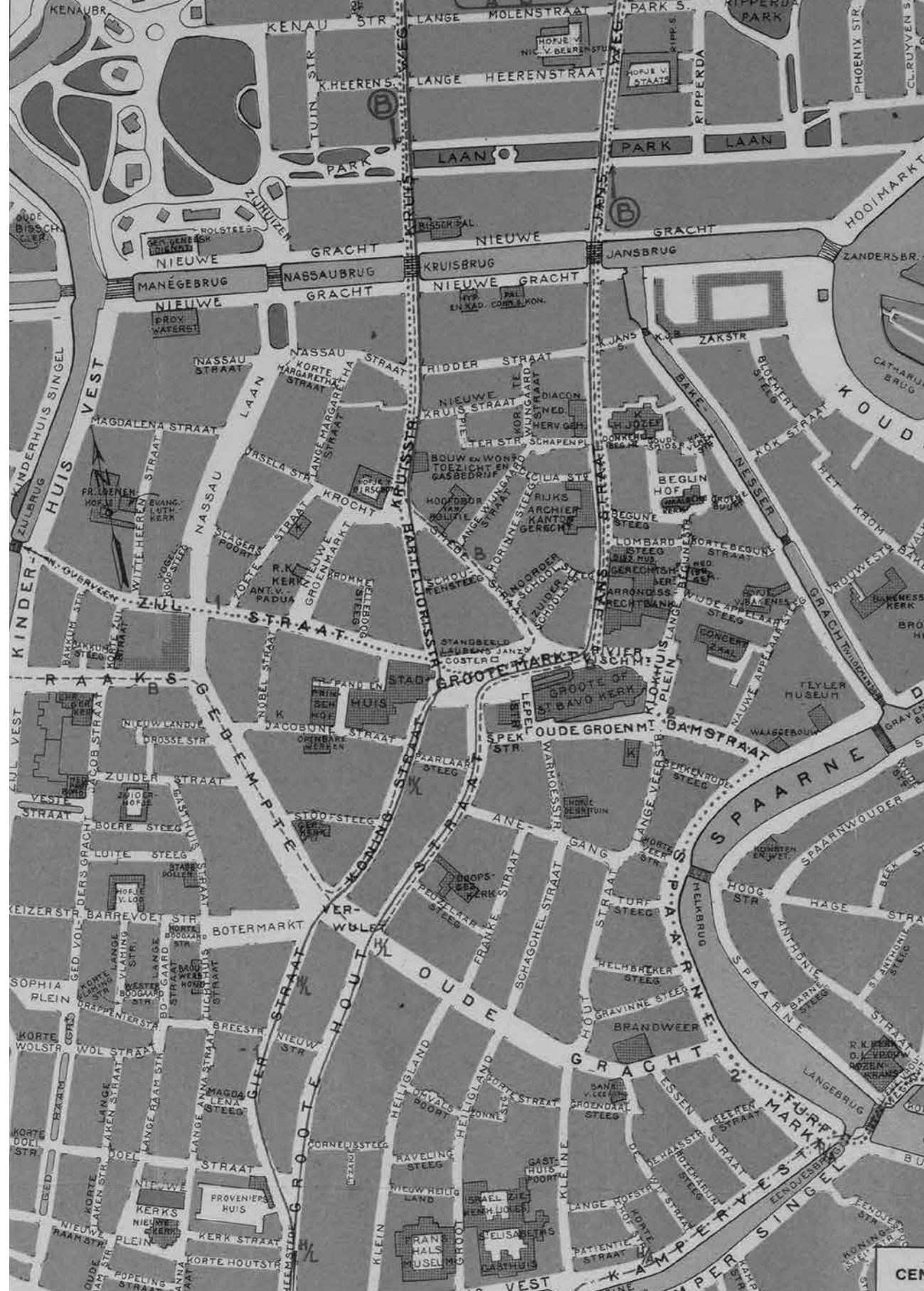
Aan het eind van dit boek geef ik een korte samenvatting van mijn bevindingen. Een historisch onderzoek levert vaak bijvangst op. Zo ontdekte ik tot nu toe onbekende gegevens over de jacht van de Haarlemse mini-Gestapo op Hannie Schaft. Ook kwam ik een liefdesrelatie van de beruchte politieman Fake Krist met de Heemstedse Dolly Toepoel en met 'zwarte Alida', zijn kostvrouw, op het spoor. Deze gegevens heb ik in de bijlagen vermeld.

Om informatie te verzamelen voor dit boek reisde ik het hele land door, van Breda tot Groningen en van Arnhem tot Den Haag. Het resultaat van mijn historisch onderzoek levert niet alleen een schokkend beeld van wreedheden in oorlogstijd op, maar ook een beschamend beeld van falende overheden.

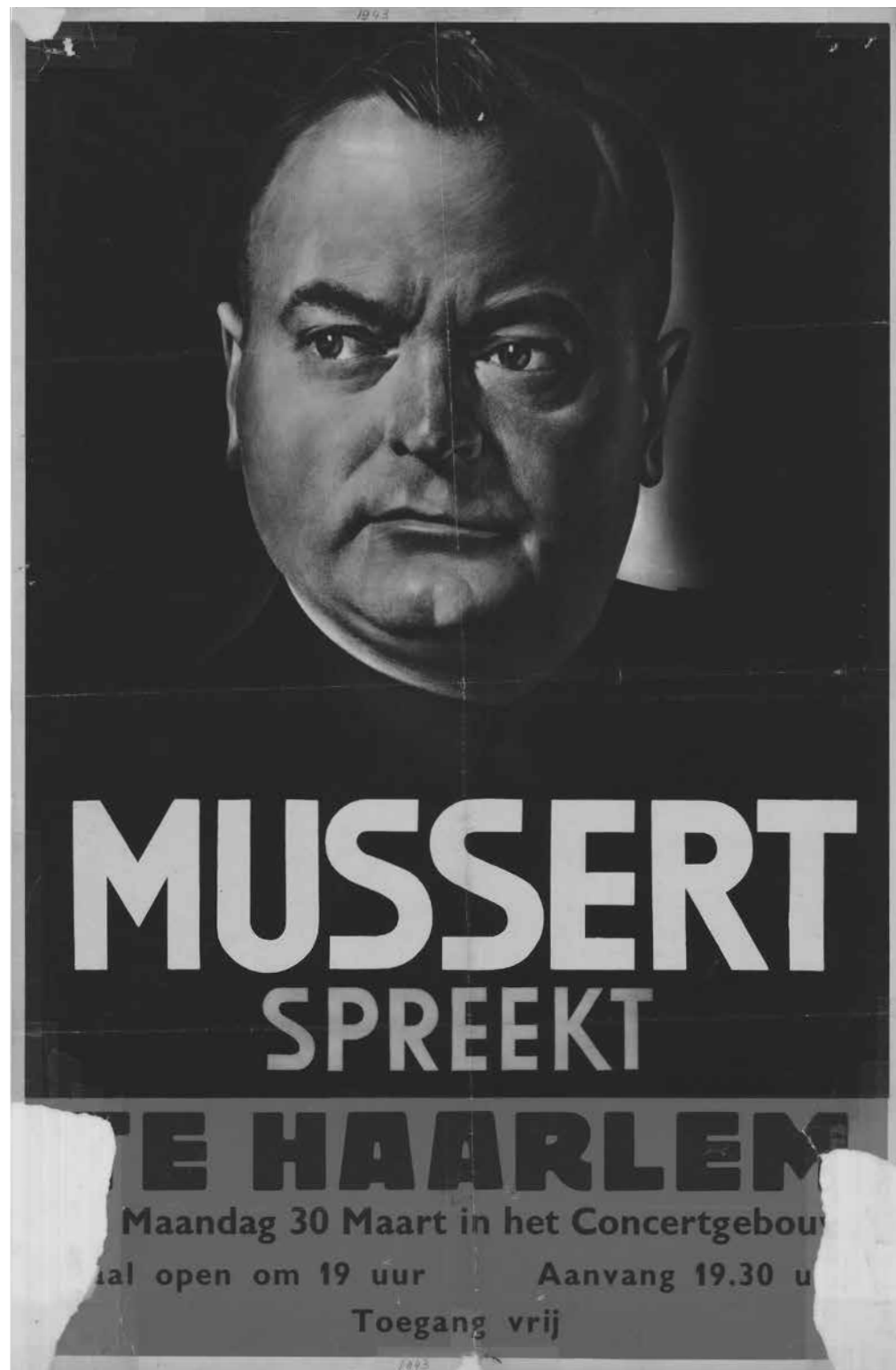
Maar bovenal is deze publicatie bedoeld als eerbetoon aan de talloze, vaak vergeten slachtoffers die de Fabers hebben gemaakt, en aan de nabestaanden die zolang de gevolgen van het leed met zich mee moesten dragen.

Dit boek draag ik op aan mijn kleinkinderen Inèz (9), Fee (7), Maureen (7) en Liefje (5).

Jan de Roos

Haarlem centrum in 1940 (NHA)

Mussert spreekt in Haarlem, 30 maart 1942. (NHA)

IN DE BAN VAN DE NAZI'S

In de jaren dertig komt het gezin Faber sterk onder invloed van het nationaalsocialisme. Ze hebben genoeg geld om in die tijd op vakantie te gaan. Duitsland is hun favoriete reisdoel. Ze leren daar veel mensen kennen met wie ze vriendschappelijk omgaan en die ze vaak bezoeken.⁴³ De Fabers raken onder de indruk van Hitlers beweging, die – zeker na de *Machtübername* in 1933 – overal zichtbaar is. Piet vertelt later hoe hij als tienjarige jongen in 1930 voor het eerst in Duitsland is, in Emmerich, net over de grens.

Nooit zal ik vergeten welk een indruk dit bezoek op mij maakte. Ik voor mij ben er dan ook vast van overtuigd, dat reeds toen mijn latere genegenheid voor Duitsland en zijn bewoners wortel schoot. Het hele Duitse gemoedelijke landleven trok mij ontzaglijk aan en toen ik in de jaren tot aan 1939 steeds in Duitsland terugkeerde en daar de verschillende festiviteiten, zoals Jagdparteen en Schützenfeste meemaakte, kon ik weinig kwaads meer van Duitsland en zijn bewoners horen. Ook de opkomst van de NSDAP maakte ik mee en door mijn jaarlijkse bezoeken kon ik de vooruitgang duidelijk bespeuren en als echte jongen trok mij ook wel het militaire.⁴⁴

De eindeloze parades en de overal wapperende hakenkruisvlaggen spreken tot zijn verbeelding. Hitler maakt korte metten met de werkloosheid en geeft het Duitse volk zijn trots terug. Dat dit gepaard gaat met een agressieve buitenlandse politiek en terreur tegen Joden en alles wat links is, ontgaat de nog jonge Piet Faber blijkbaar. Of hij vindt het geen punt. Ook zijn broer Klaas Carel raakte al snel in de ban van de nazi's. 'Ik was reeds voor den oorlog pro-Duitsch, daar ik veel familie en bekenden in Deutschland had', zegt hij na de oorlog tijdens een verhoor.⁴⁵

De NSB in Haarlem

Niet alleen in Duitsland schiet het nationaalsocialisme wortel, ook in Nederland. Op 14 december 1931 richt ir. Anton Mussert samen met Kees van Geelkerken de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) op. In de eerste jaren oriënteert die zich meer op het Italiaanse fascisme van Mussolini dan op het Duitse nationaalsocialisme van Hitler. De NSB richt zich vooral op (oud-)militairen, middenstanders, vrije beroepsbeoefenaren en jongeren. Al binnen een jaar komt de Kring Haarlem van de NSB tot stand. Dat gebeurt nadat op 23 oktober 1932 in een zaaltje van restaurant Brinkmann aan de Grote Markt een voorlichtingsavond wordt gegeven, waar Mussert spreekt over de doelstellingen van de NSB.

Propagandawagen van de NSB in de jaren dertig in Haarlem. De partij voerde actie tegen de warenhuizen en voor de middenstand. (NIOD)

43 Openbaar Ministerie (OM) Arnhem, dossier K.C. Faber, Duits verhoor K.C. Faber door *Staatsanwalt Heydenreich* en *Justizangestellter Kirsten*, 21-4-1954 e.v.

44 GA, verzameling OVCG, inv.nr. 143, *Bewogen leven*.

45 NA, CABR, inv.nr. 75525 I-II (BRC 531/532), dossier K.C. en P.J. Faber, proces-verbaal Klaas Carel Faber, 18-5-1945.

Geerhard Schaapman. (OGS)

Jacoba van Asch, Johan van Rijn, Geerhard Schaapman, Hans Poley

Op 4 februari 1944 doet Faber volgens eigen zeggen samen met Smit en Willemsen een inval op de Raamsingel 50 rood, het woonadres van de 50-jarige gemeentebtenaar-grossier-kunsthandelaar Johan van Rijn, die onderduikers aan levensmiddelenkaarten helpt. Van Rijn is echter zelf ook ondergedoken. Wel treffen de ID'ers de 37-jarige stenotypiste mej. Jacoba Sara van Asch aan. Zij is net een brief aan het lezen waarin het onderduikadres van Van Rijn in Soestdijk staat. Het lukt haar niet meer de brief in de kachel te gooien. Mej. Van Asch wordt opgesloten in de Smedestraat om te voorkomen dat ze Van Rijn kan waarschuwen. Ze vraagt daar de 'goede' hoofd-wachtmeester Geerhard Schaapman om Van Rijn te waarschuwen vóór de SD'ers bij hem aan de deur komen. De 24-jarige Haarlemse hulpprediker Hans Poley van de Lakenkopersstraat 6 wordt via Corrie ten Boom bereid gevonden dit te doen, maar hij komt net te laat en wordt samen met Van Rijn gearresteerd. Ook Schaapman wordt aangehouden. Ze worden ter beschikking ge-

steld van de SD in Amsterdam. Poley wordt van 30 maart 1944 tot 16 augustus 1944 opgesloten in kamp Amersfoort. Daarna wordt hij getransporteerd naar Wesseling in Duitsland om dwangarbeid te verrichten. Poley overleeft de oorlog. Schaapman komt via kamp Amersfoort in oktober 1944 terecht in Neuengamme/Sandbostel, waar hij omstreeks 4 mei 1945 overlijdt.³¹¹ Van Rijn zit gevangen in Vught en Amersfoort en overlijdt op 13 april 1945 in de omgeving van Mariënbad, Tsjechoslowakije.³¹² Jacoba van Asch heeft de oorlog overleefd, zij stierf in 1988.

Antonius Hessels

Op 17 februari 1944 houden Piet Faber en zijn collega's Willemsen en Smit de 'ariër' Antonius Hermanus Hessels aan, een 29-jarige klerk die woont aan de Duinoordstraat 82 te Haarlem. Hessels werkt op het Bureau voor Maatschappelijk Hulpbetoon en zou daar regelmatig hebben blij gegeven van 'Duits-vijandige' opvattingen. Hij wordt gearresteerd wegens levering van illegaal verkregen levensmiddelenkaarten. Deze werden, op verzoek van zekere Vink, geleverd aan een onderduiker die Veering zou heten. Hessels geeft toe dat hij vier keer levensmiddelenbonnen heeft geleverd. Volgens Faber en Willemsen zou hij ook aan veel anderen bonnen hebben versterkt. Hessels wordt op de Smedestraat vijf dagen verhoord door Willemsen en daarna ter beschikking gesteld van de SD. Op 8 april 1944 belandt hij in Vught en op 23 mei 1944 wordt hij op transport gezet naar Dachau. Als dat concentratiekamp eind april 1945 door de Amerikanen wordt bevrijd, keert hij terug naar Nederland. 'Willemsen en Faber zijn zeer onbeschoft in hun optreden geweest, doch ik ben niet door hen mishandeld', zegt hij na de oorlog.

Heinrich Verbeek

Heinrich Verbeek, goudsmid, Kinderhuisvest 39, bericht dat hij op 21 februari 1944 door Faber in zijn huis is gearresteerd, waarbij ook zes muntarmbanden in beslag

genomen zijn. Verbeek, bij zijn arrestatie 47 jaar oud, zit drie maanden vast op de Weteringschans en in Utrecht.

Johannes T. Lukkien

De 25-jarige glazenwasser Johannes T. Lukkien, Vergierdeweg 253, wordt op 22 februari 1944 door 'die naziboef' Faber gearresteerd. De aanleiding voor deze actie is niet bekend. Lukkien wordt zes weken opgesloten in kamp Amersfoort. Op 30 maart 1944 wordt hij op transport gezet naar Essen, waar hij dwangarbeid moet verrichten voor de firma Krupp. Op 14 augustus 1945 schrijft hij over Faber aan de POD: 'Hopende dat die fijne meneer spoedig naar de andere wereld mag verhuizen, dan krijgt hij van mij het ijzeren kruis na.'

Haarlems oorlogsjournaal

ARRESTATIE EN DEPORTATIE

XMet een grijnslach op zijn gelaat stapt Faber, de beruchte, het Haarlemse bureau van politie binnen, terwijl hij een man voor zich uit drijft. En al is het dan maar een Jood, die volgens hem alleen maar verachting verdient, het betekent toch waardevollen buit.

„We zullen het je erg gemakkelijk maken, je hoeft zelf niet eens een onderduikgelegenheid te zoeken, want een veiliger schuilplaats dan bij ons, vind je nergens.” zegt hij op ironischen toon tot zijn arrestant. „Hier is een pracht-cel voor je. En al zweer je dan bij Abraham, dat je onschuldig bent en dat je geen kwaad wil, denk op de heerlijk zachte brits maar eens na over je al of niet bedreven zonden.”

Rrrang! De zware deur viel in het slot. Daar zat hij nu, een weinig nerveus en met zijn handen in het haar. De seconden leken wel uren, de uren dagen. Als een film zag de man zijn leven voor zich afrollen. Gebeurtissen, die hij reeds lang was vergeten, doken weer op, en onbelangrijke momenten, die de moeite van het onthouden niet waard waren geweest, stonden hem nu weer levendig voor den geest.

Op dezen dag volgde een treurige nacht, die verdreven werd door een nieuwen dag. Het slachtoffer hakte bewegingloos in zijn cel, toen ineens zijn aandacht gespannen werd door morrelen aan de celdeur. Zouden ze zijn schouder werd geleid. Die hand behoorde aan een man van de politie, genaamd Berkelaar. Hij, die altijd deed voorkomen alsof hij de politieke betrouwbaarheid in persoon was, maar in werkelijkheid verraderlijk spel speelde, had den arrestant van zijn collega Faber herkend.

Weg vrijheid! De Jood ging onder geleide den zelfden weg terug, hij kreeg echter niet dezelfde

niet voor den inspecteur, want die was er van op de hoogte, dat een rechercheur de celdeur had geopend, om den gevangen Jood de gelegenheid te geven te ontvluchten. Doch dit alles behoeften zijn „foute” superieuren niet te weten.

Enkele maanden, nadat de bevrijding van ons land een feit was, voegde zich aan het bureau van politie een vergrijsd man, steunend op twee krukken. Het was de Jood, die zijn dank kwam betuigen voor de sympathieke hulp van de recherche. Hij had het er levend afgebracht, maar was ternauwernood aan den dood ontsnapt.

Niet lang geleden deed zekere instantie het voorstel den politieken delinquent E. Berkelaar, die bij den ommekeer in 1945 in de Koudenhornkazerne was opgesloten, vrij te laten. Een man uit het gevang te ontslaan, die medegewerkt had bij de arrestatie en deportatie van den Jood en die bovendien destijds lukraak op goede burgers geschoten had?

Toen dit op het politiebureau vernomen werd, kwam terstond het eigenhandig door Berkelaar geschreven rapport, dat de inspecteur had weggeborgen, voor den dag met het resultaat, dat Berkelaar nog steeds in de kazerne verblijft.

FABER EN BERKELAAR, EEN TWEETAL ONBETROUWBARE POLITIEMANNEN

Faber en Berkelaar op Jodenjacht. Nieuwe Haarlemse Courant 23-2-1946. (NHA). Het verhaal gaat over de arrestatie van de Jood Samuel Brandeis, zie blz. 103-104.

311 Meer over de inval bij mej. Van Asch en de gevolgen bij Hartendorf, 79-82.

312 www.oorlogsgravenstichting.nl.

Politiechef Philippus Blank (links vooraan) neemt een parade af op de Ossenmarkt in Groningen. (NDB)

HOOFDSTUK 2

TERREUR IN NOORD-NEDERLAND

EEN UITGELEZEN KANS

Kort voor de aanslag op zijn vader is Piet Faber naar Groningen vertrokken. Een paar maanden daarvoor is zijn baas in Haarlem, politiechef Philippus Blank, al naar de Martinistad gegaan. Voor Blank betekent het een terugkeer naar het korps waar hij eerder heeft gewerkt.

Door zijn chef naar Groningen te volgen, probeert Piet Faber te voorkomen dat hij als vrijwillig hulpagent bij de Nederlandse Landwacht wordt geplaatst. Blank bevestigt na de oorlog in een verhoor dat Piet daar geen zin in had: 'Faber belde mij (...) op en verzocht mijn medewerking om hem bij de politie in Groningen te plaatsen, daar hij geen lid wenste te worden van de Landwacht. Ik stemde hierin toe en ik had het voornemen om hem bij de Economische Dienst te Groningen te plaatsen.'⁴⁰¹ Dat lukt hem echter niet, en Piet wordt bij de *Sicherheitspolizei* op het Scholtenhuis gestationeerd. Blank onderhoudt nauwe banden met de SD. Hij heeft een rechtstreekse telefoonverbinding met het Scholtenhuis, stuurt daar kopieën van politierapporten naartoe en gaat enkele malen per week bij de SD op bezoek. Ook laat hij medewerkers in het politieapparaat die betrokken zijn bij verzetswerk door de SD arresteren.⁴⁰²

'Een rustige werker'

De band tussen Piet Faber en Blank is hecht doordat Faber in Haarlem lijfwacht van de politiechef is geweest. In Groningen mag Piet intrekken bij Blank, die woont aan de Kraneweg 88. Volgens de Groningse SD-chef Bernard George Haase vond Blank Piet Faber een 'flinke jongen.' Haase zelf leert Piet kennen als een 'rustige goede werker.'⁴⁰³ Als Piet Faber op 8 juni 1944 hoort dat er een aanslag op zijn vader is gepleegd, vertrekt hij spoorlags naar Heemstede. Kort na de begrafenis meldt hij zich weer bij Blank.

⁴⁰¹ NA, CABR, inv.nr. 75525 I-II (BRC 531/532), dossier K.C. en P.J. Faber 75525, deeldossier S64 (PRA Groningen), verhoor Ph. Blank.

⁴⁰² Blank wordt na de oorlog tot twintig jaar gevangenisstraf veroordeeld, waarvan vijftien jaar door te brengen in een Rijkswerkinrichting. Een cassatieberoep tegen deze straf wordt verworpen. NA, CABR, inv.nr. 14590, I en II. Zie ook De Both, *Het Groninger politiekorps*, 46-47 en 60-61.

⁴⁰³ NA, CABR, inv.nr. 75525 I-II (BRC 531/532), dossier K.C. en P.J. Faber, deeldossier S64 (PRA Groningen), verklaring G. Haase.

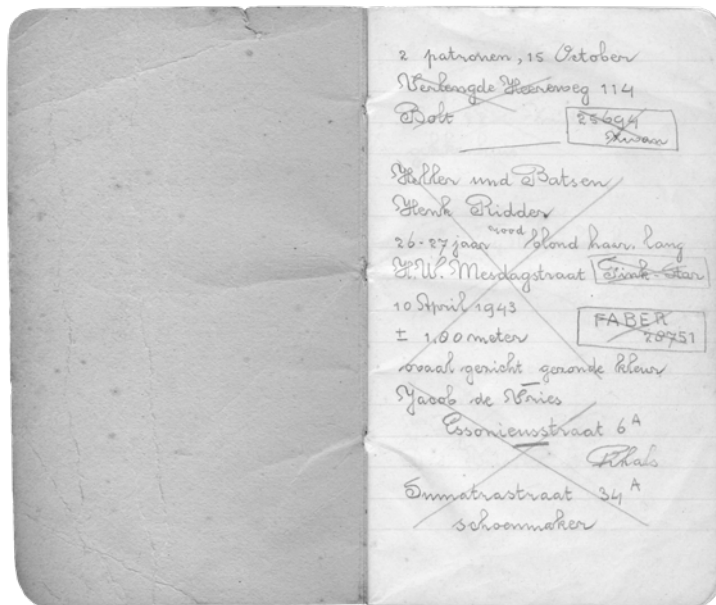
De Groningse Sicherheitsdienst in 1940. (OVCG)

Hoe groot de wandaden van de gebroeders Faber ook zijn geweest, aan de zogeheten *Silbertanne*-moorden van het *Sonderkommando* Feldmeijer op onschuldige burgers hebben zij niet deelgenomen, al wordt dit soms beweerd.⁴³¹

In zijn levensverhaal somt Piet acht gevallen op waarbij hij iemand doodschiet. In werkelijkheid zijn het er meer. Ook pakt hij, vaak samen met andere SD'ers, veel mensen op die naar kampen worden afgevoerd en daar om het leven worden gebracht.

Zijn activiteiten houdt hij bij in een zakboekje met een bruine kaft, voorzien van de reclame-opdruk *New-Beeston Rijwielen. Fa J. Bronda Rijwielen-fabriek Groningen*. Nauwkeurig en in een sierlijk handschrift noteert hij namen van mensen op wie hij het gemunt heeft. Ook houdt hij bij hoeveel patronen hij verschiet bij zijn acties. Als een persoon is aangehouden geeft hij dat met een rood kruis aan.⁴³²

De zakagenda van Piet Faber, waarin hij met een kruis aangaf wie hij had uitgeschakeld en welke munitie hij gebruikte. (OVCG)

431 Bijvoorbeeld in het Wikipedia-lemma over de *Silbertanne*-acties. In een ANP-bericht van 26-5-2012 naar aanleiding van het overlijden van Klaas Carel Faber werd eveneens gesteld dat hij tot het *Sonderkommando* Feldmeijer behoorde. Zie NIOD, KB I, inv.nr. 2132, dossier K.C. Faber.

432 GA, verzameling OVCG, zakboekje Pieter Johan Faber. Kopie in OM Arnhem, dossier K.C. Faber.

Hielke van der Heide en Wim Homoet

Al bij een van de eerste acties waarbij Piet Faber betrokken is, schiet hij een verzetsman neer. Dat is op 27 juli 1944 op het adres Turfsingel 51a in Groningen. Het slachtoffer is Hielke van der Heide, die opereert onder de namen 'Piet' en 'Van der Elst'. Deze marchaussee is samen met zijn collega Wim Homoet ('Cor') ondergedoken nadat ze hebben geweigerd in Bedum een Joods echtpaar te arresteren na de april-meistakingen in 1943. Van der Heide en Homoet komen samen met andere verzetsmensen af en toe in het huis van mevrouw Kroon op Turfmarkt 51a bijeen om plannen te bespreken. De SD komt hierachter na de arrestatie van een andere verzetsman, Willem Brander. Die wordt op 17 juli aangehouden door Piet Faber en Schäper. Volgens Brander's vrouw werd hij bij zijn arrestatie door Faber mishandeld.⁴³³ Brander geeft bij zijn verhoor het adres aan de Turfsingel prijs. Tien dagen later wordt mevrouw Kroon opgepakt. Faber hoort van haar, dat ze altijd een krant achter het raam plaatst als teken voor verzetsmensen dat de kust veilig is. Piet Faber verschanst zich in de woning. Nog voordat hij de krant heeft kunnen plaatsen, arriveert koerierster Geessien (Geesje) Bleeker, over wie verderop meer. Faber arresteert haar. Kort nadat hij de krant achter het raam heeft gezet, meldt zich weer een bezoeker, Berend Thobokholt. Ook hij wordt gearresteerd. Vervolgens bellen er twee mannen aan, Hielke van der Heide en Wim Homoet. Brinks vertelt daarover: 'Faber doet met zijn pistool in de hand de deur open en roept hen binnen. Beiden trekken hun pistool, Faber duikt weg maar weet wel Van der Heide in de buik te raken. Homoet rent weg, maar na een achtervolging wordt hij door Faber gearresteerd. De gewonde Van der Heide heeft inmiddels kans gezien op te staan en probeert weg te rennen, maar één van de agenten schiet hem daarop opnieuw neer.'⁴³⁴ Van der Heide komt terecht in kamp Vught, waar hij op 6 september 1944 wordt doodgeschoten.⁴³⁵ Hij is één van de honderden mensen die daar rond Dolle Dinsdag door de Duitsers zijn geëxecuteerd. Wim Homoet belandt in Bergen Belsen, waar hij in februari 1945 sterft.⁴³⁶

Wim Homoet. (JB)

Geessien Bleeker. (OVCG)

Tjalke van der Wal en Gerben Ypma

Op 14 augustus 1944 zijn Klaas Carel en Piet Faber met Helmuth Schäper in Koudum, in de zuidwesthoek van Friesland. Doel: het opsporen van mensen die bij een overval op een distributiekantoor in Workum op 3 augustus 13.000 bonkaarten hebben buitgemaakt om onderduikers te helpen. Een koerierster die in handen van de SD is gevallen, heeft ze op het spoor gezet.

De SD'ers komen in Koudum in contact met verzetsman Gerben ('Klaas') Ypma, een 23-jarige boekhouder-verzekeringagent. Ze doen alsof ze voedselbonnen komen

433 Brander kwam in het concentratiekamp Oraniënburg terecht, dat hij overleefde. De Both, *Het Scholtenshuis*, 63.

434 Brinks, deel 2, 257. Zie ook De Both, *Het Groninger politiekorps*, 51.

435 Ibid., 270 noot 29.

436 https://nl.wikipedia.org/wiki/Hielke_van_der_Heide.

Klaas Carel Faber ten tijde van zijn berechting. (OVCG)

komen. Ook Haase verklaart dat de Fabers als ze gewetensbezwaren hadden, gemakkelijk weer bij de gewone politie teruggeplaatst hadden kunnen worden. Dit was volgens hem bij anderen ook wel eens gebeurd.⁵⁴⁴

Het Bijzonder Gerechtshof acht alleen de genoemde zes moorden bewezen. Piet Faber wordt hiervoor ter dood veroordeeld.

22 slachtoffers

Klaas Carel Faber wordt ten laste gelegd dat hij heeft deelgenomen aan de executie van zes mensen bij Westerbork, vijf in Exloo en elf in Norg. Samen dus 22 moorden. Eén slachtoffer, de kunstschilder Jochem Hendrik Gorter, wordt merkwaardigerwijs in de aanklacht niet genoemd, hoewel Klaas Carel Faber hem tijdens de rechtszitting zelf wel noemt. Ook wordt Klaas Carel ten laste gelegd dat hij in Groningen en elders tussen 1943-1945 'meermalen' heeft deelgenomen aan arrestaties en executies.

Bij de ondervraging door het gerechtshof zegt hij dat hij bijvoorbeeld betrokken was bij de arrestatie van Krijn van der Helm, de Friese KP-leider, maar dat die door zijn broer is doodgeschoten.

Verder geeft hij toe betrokken te zijn geweest bij de arrestatie van Esmée van Eeghen, Luitje Kremer, Martinus Fetter, Jan Schulenklopper, Vermeulen, Joop Treurniet, Rein der van der Ploeg en Cornelis Schijf.

Wat de betrokkenheid bij de executies in Norg en Exloo betreft, maakt de aanklager een voorbehoud. Mochten die niet bewezen kunnen worden, dan toch tenminste dat hij daarbij heeft geassisteerd. Klaas Carel stelt ook achteraf dat hij zich er niet van bewust is, dat hij strafbare handelingen heeft begaan. Hij zegt uitsluitend op bevel van zijn meerderen te hebben gehandeld en was ervan overtuigd dat die bevelen rechtmatig waren en gebaseerd op gerechtelijke vonnissen. Er was voor hem ook geen enkele mogelijkheid zich aan die bevelen te onttrekken. Deed hij dat wel, dan zou hij zijn doodgeschoten of opgehangen.⁵⁴⁵

Advocaat mr. Hartkamp stelt in een pleitnota dat de Fabers onder druk van politiepresident Blank een verklaring tekenden die hen onder de Duitse krijgswet stelde en die het hun onmogelijk maakte zich aan opdrachten te onttrekken.

Twijfel aan de rechtmatigheid van hun daden was hun toen niet meer geoorloofd of mogelijk. Blindelings hebben zij gehoorzaamd en zich met inzet van eigen leven ingezet voor de hun opgedragen taak. Zij zijn geen geboren misdadigers en bij hen is hun reactie verklaarbaar omdat in hun oog ook degenen die hun vader hadden neergeschoten zich het recht op het leven van een landgenoot hadden aangematigd.⁵⁴⁶

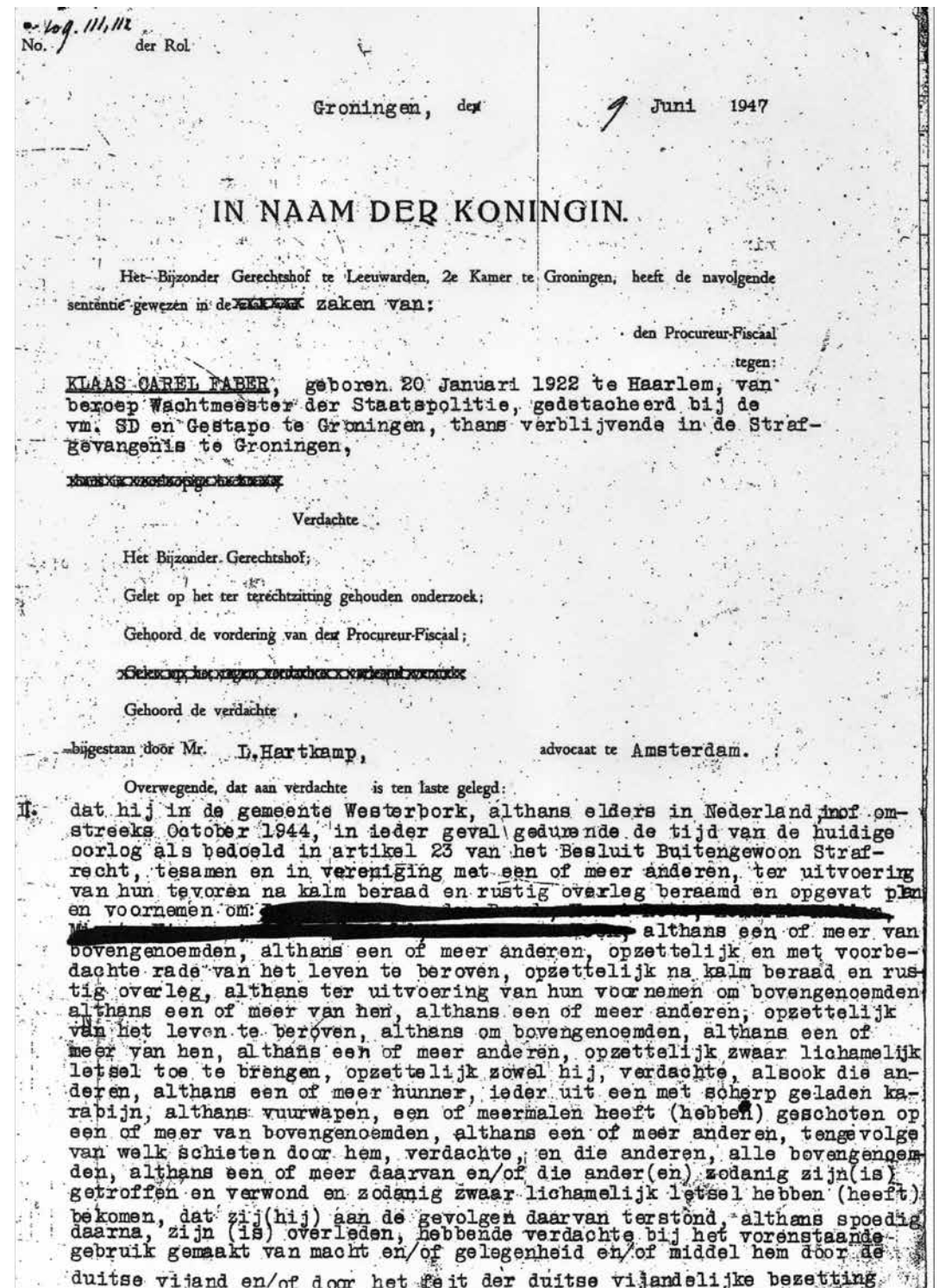
Als Klaas Carel 'aanzienlijk minder heeft gedaan dan de oudste, dan is dit mede te danken aan de beschermende hand die deze oudste broer over hem heeft uitgestrekt', aldus mr. Hartkamp.⁵⁴⁷

544 *Het Vrije Volk*, 31-5-1947.

545 OM Arnhem, dossier K.C. Faber, verhoor 21-4-1954 e.v.

546 NA, CABR, inv.nr. 75525 I-II (BRC 531/532), dossier K.C. en P.J. Faber, ongedateerde pleitnota betreffende P.J. en K.C. Faber.

547 *Ibid.*

Eerste pagina van het vonnis van het Bijzonder Gerechtshof. De namen van de slachtoffers zijn weggelakt door het ministerie van Veiligheid en Justitie. (WDA)

Het verhaal van een sensationele ontsnapping
GOED VOORBEREIDE UITBRAAK
In acht minuten waren de gevangenen verdwenen

BREDA — Voordat de zeven uit de gevangenis in Breda ont-
 snappen politieke delinquenten
 vrijdagavond in op de Nieuw-
 staatsviak vlak voor de Bredase ge-
 vangenis greep de Bredase auto's
 sloepen, deed de laatste van hen
 storten, deed de laatste in het voorste
 van de auto's terugroerend
 achter zich slaan. Toen hij aan-
 sloeg liet het laatste van het gevangenis-
 geveel in een had geblonden,
 reden de wagen in zette waer-
 weg, een tot nog toe onbekende
 bestemming tegemoet en een vel-
 der omringende verrijking be-
 noemde van allen, die lokaal zijn
 tot het veiligheidsleven in
 Nederland. Geen van de zeven
 ontsnapten is tot dooverge-
 grepen. Van geen huizen heeft
 men een spoor.

Geraffineerd plan
 De voorbereidingen in de gevangenis van de Breda, gisteren
 sloepen op de avond van 27 december
 een zeer geïnteresseerd publiek.
 De voorbereidingen, die de laatste
 nacht van de ontsnapping, werden
 niet met de gebruikelijke opzet van
 een eenvoudige ontvlucht, maar met
 een zeer geïnteresseerd publiek.
 De voorbereidingen, die de laatste
 nacht van de ontsnapping, werden
 niet met de gebruikelijke opzet van
 een eenvoudige ontvlucht, maar met

1000 Gulden voor aanwijzingen
 Het eerste van de drie
 de afkomst van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de
 de laatste nacht van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de
 de laatste nacht van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de

1000 Gulden voor aanwijzingen
 Het eerste van de drie
 de afkomst van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de
 de laatste nacht van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de

1000 Gulden voor aanwijzingen
 Het eerste van de drie
 de afkomst van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de
 de laatste nacht van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de

1000 Gulden voor aanwijzingen
 Het eerste van de drie
 de afkomst van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de
 de laatste nacht van de ontsnapping
 de Breda gevangenis, die de

Goed nieuws tijdens feest
Zandzuiger Ahoy op de goede weg
Kleilaag om Faustus doorboord

Nieuwstaatsviak Breda
 De zandzuiger Ahoy, die op de goede weg is, zal de komende dagen worden ingezet om de kleilaag te doorbooren. Dit is een belangrijke stap in het onderzoek naar de ontsnapping van de gevangenen. De zandzuiger zal worden gebruikt om de kleilaag te verwijderen, waardoor het mogelijk wordt om de gevangenen te vinden. Dit is een belangrijke stap in het onderzoek naar de ontsnapping van de gevangenen.

Bekwaam man ging heen
Gen. Winkelman overleden

Den Haag — Generaal H. G. Winkelman, oud-opvoeder van de Koninklijke Militaire School, is overleden. Hij was een bekende figuur in de Nederlandse krijgsmacht en had een lange carrière achter de rug. Hij werd geboren op 12 april 1884 en overleed op 27 december 1952.

Armen in plaats van rinnen
'Uitgestorven' vis nabij Madagascars gevangen

KAAPSTAAT (Kaapstad) — Er zijn visserijboten die op de kust van Madagascars zijn gevangen. Dit is een belangrijke ontdekking, omdat deze vissoorten bijna uitgestorven zijn. De visserijboten zijn van de Kaapstadse kust afgevoerd en de vis is nu veilig in Kaapstad. Dit is een belangrijke ontdekking, omdat deze vissoorten bijna uitgestorven zijn.

Armen in plaats van rinnen
'Uitgestorven' vis nabij Madagascars gevangen

KAAPSTAAT (Kaapstad) — Er zijn visserijboten die op de kust van Madagascars zijn gevangen. Dit is een belangrijke ontdekking, omdat deze vissoorten bijna uitgestorven zijn. De visserijboten zijn van de Kaapstadse kust afgevoerd en de vis is nu veilig in Kaapstad. Dit is een belangrijke ontdekking, omdat deze vissoorten bijna uitgestorven zijn.

Hertog van Edinburgh in nieuwe functies

LONDON (Londen) — De hertog van Edinburgh is benoemd tot lid van de Raad van State. Dit is een belangrijke functie, die hem een belangrijke rol geeft in het Britse koninkrijk. De hertog van Edinburgh is een van de meest populaire leden van de koninklijke familie.

Longe acte van beschuldiging over slechts twee jaar Giuliano's bende voor de rechter

PALERMO (Palermo) — De rechter heeft vandaag de beschuldiging tegen de bende van Giuliano. De bende is verantwoordelijk voor een reeks misdrijven, waaronder moorden en ontvoeringen. De rechter heeft de beschuldiging tegen de bende van Giuliano. De bende is verantwoordelijk voor een reeks misdrijven, waaronder moorden en ontvoeringen.

De Bredase koepelgevangenis. Foto uit 2014. (JDR)

HOOFDSTUK 4

DE ONTSNAPPING

EEN HEMEL OP AARDE

Het is vrijdag 26 december 1952. In de koepelgevangenis in Breda, in de volksmond 'de parapl' geheten, zijn de 180 gevangenen in kerstfeer. Tweede Kerstdag begint 's ochtends om 08.00 uur met een heilige mis, waarbij het gedetineerdenkoor zingt. 's Middags is er een optreden van het jongenskoor 'De Oosterhoutse nachtegale', gevolgd door een gemeenschappelijke boerenkoolmaaltijd in de recreatiezaal.⁶⁰¹

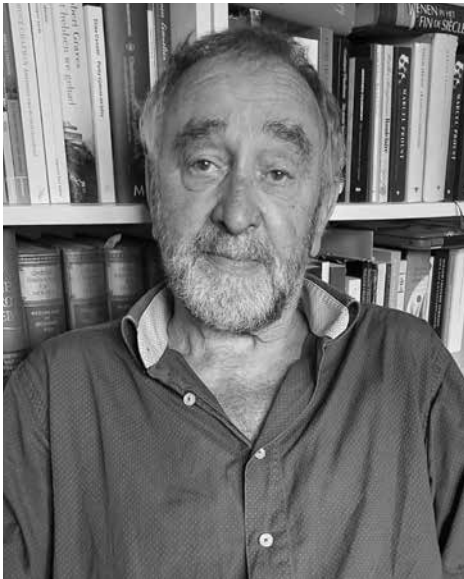
De Bredase koepelgevangenis. Foto uit 2014. (JDR)

De ontsnapping van de zeven van Breda is dagenlang voorgepaginieus. AD 29-12-1952 (DE)

INGOLSTADT

HERR FABER GETRACEERD

Als in de schaarse publiciteit over de zaak-Hoogendam ook de naam Klaas Carel Faber valt, is dat voor onderzoeksredacteur Cees van Hoore van *Haarlems Dagblad* reden om in actie te komen. Hij doet in 2003 intensief speurwerk naar de verblijfplaats van de Haarlemmer. De Nederlandse justitie is op de hoogte van Fabers woonadres,⁷⁴⁰ maar houdt dat geheim. Op een dag krijgt Van Hoore een telefoontje van de Duitse antifascistische onderzoeksgroep Kafka: 'Faber zit in Ingolstadt.' De krant geeft Van Hoore de ruimte om naar het Beierse stadje af te reizen.

Cees van Hoore in 2021. (JDR)

Reputatie

Voor regionale kranten is het niet zo gewoon dat voor zoiets tijd en geld wordt vrijgemaakt. *Haarlems Dagblad* heeft echter een reputatie als het gaat om aandacht voor oorlogskwesties. In de jaren zeventig van de vorige eeuw haalt redacteur Frans Keijsper regelmatig het nieuws met opzienbarende primeurs over Friedrich Weinreb. Deze Joodse schrijver-econoom ging na de oorlog prat op zijn verzetsdaden en hulp aan Joden, maar viel uiteindelijk door de mand als collaborateur en verrader, ook al redde hij tevens minimaal 36 mensenlevens. Keijsper en zijn hoofdredacteur Jos Lodewijks krijgen zelfs de rijksrecherche op hun dak, die wil achterhalen hoe *Haarlems Dagblad* aan zijn informatie komt.⁷⁴¹ Zij beroepen zich op bronbescherming en houden de kaken stijf op elkaar. Begin jaren tachtig komt de krant met opzienbarende verhalen over contacten van prins Bernhard met King Kong, de 'verrader van Arnhem'. Via de Raad van State weet ik samen met collega Maandag te bereiken dat de

BVD inzage moet geven in het dossier King Kong, door het ministerie van Binnenlandse Zaken bestempeld tot 'staatsgeheim'.

740 In ieder geval al in mei 1989, want dan wordt het adres gepubliceerd in een vertrouwelijk bulletin van de Landelijk officier van justitie belast met de opsporing van oorlogsmisdadigers en politieke delinquenten. Collectie Guus Hartendorf, 'Lijst van gesignaleerden'.

741 NA, MvJ, Archiefbescheiden betreffende oorlogsmisdadigers, inv.nr. 132, publicaties in *Haarlems Dagblad* 1970-1976.

Dick Houwaart van het ministerie van Binnenlandse Zaken (rechts) overhandigt het King Kong-dossier van de BVD aan HD-hoofdredacteur Frans Nypels. Arthur Maandag en Jan de Roos staan te glunderen. (UPB)

Nooit zal ik vergeten dat BVD-chef mr. Pieter de Haan op de zitting van de Raad van State verscheen met een hermetisch afgesloten koffertje. Daarin bleek na opening nog een ander koffertje te zitten, eveneens met dubbele sloten. Ook dat werd geopend en de stukken werden in een verzegelde envelop en *for your eyes only* bij de staatsraden op tafel gedeponneerd. Een mooie vertoning, maar twee maanden later volgde voor De Haan en voor VVD-minister Koos Rietkerk een ijsskoude douche: de BVD moest de stukken aan ons afstaan.⁷⁴²

De publicaties in *Haarlems Dagblad* leidden er ook toe dat de gemeente Rotterdam in 1986 het graf van King Kong opende, omdat er twijfel bestond of hij er wel in lag, wat overigens het geval bleek te zijn.⁷⁴³ Enkele jaren later, in 1988, trekt *Haarlems Dagblad* de aandacht met de zaak-Kipp, als redacteur Arthur Maandag samen met zijn collega Els Wiegant, die vloeiend Spaans spreekt, naar Buenos Aires reist. Ze constateren dat hij daar vrij rondloopt. Argentinië weigert hem uit te leveren, Kipp sterft in 1995.⁷⁴⁴

Geïsoleerd leven

Aanvankelijk lijkt het erop dat Cees van Hoore zijn plan om naar Ingolstadt af te reizen wel kan vergeten. HD-hoofdredacteur Hugo Schneider zet hem de voet dwars. Hij vindt het allemaal maar overdreven, Cees kan zich volgens hem maar beter concentreren op zijn regionale onderwerpen. Van Hoore:

'Ik heb bij Haarlems Dagblad altijd moeten knokken om er tijd voor te krijgen en ook om verhalen in de krant te krijgen. Ook heerste er een beetje de teneur: 'Daar heb je hem weer met zijn oorlog'.⁷⁴⁵

Als Schneider met vakantie gaat, neemt Ronald Frisart, chef van de regionale eindredactie, hem waar. Hij heeft meer affiniteit met oorlogsonderwerpen dan de hoofdredacteur en vraagt Van Hoore of hij nog steeds naar Ingolstadt zou willen, ook al omdat hij intussen nog meer informatie heeft verzameld. Het antwoord laat zich raden. Cees

742 Jan de Roos, 'R.01.85.2853/SP252' [over de Wet openbaarheid van bestuur, de zaak King Kong en de zaak K.C. Faber], in: G. Boink (eindredactie), *Een kapitaal aan kennis. Liber Amicorum Sierk Plantinga* (Voorburg 2013), 158-161. Voorts dossier-King Kong, in bezit van de auteur.

743 Zie onder meer R.J. Hollander, King Kong op Crooswijk (Rotterdam 1988) en Bob de Graaff, *Dood van een dubbelspion. De laatste dagen van Christiaan Lindemans* (Den Haag 1997). Voor een kritische bespreking van dit laatste boek zie: Jan de Roos, 'Laat het boek over King Kong nog maar even open', in: *Het Parool*, 20-1-1997.

744 Paul Hellman, *Klein kwaad. Het proces-Demjanjuk en de speurtocht naar het verraad van mijn vader* (Amsterdam 2011), 58-63 en <https://www.tracesofwar.nl/articles/1365/Kipp-Abraham.htm?c=gw>.

745 Mededeling Cees van Hoore, 15-9-2021.

namen van verzetsmensen eveneens onleesbaar gemaakt. Uit een *Fahndungsliste* [= lijst van voortvluchtigen] van 4 augustus 1994 blijkt dat er toen nog dertien Nederlandse oorlogsmisdadigers werden gezocht, onder wie Faber. Van elf van hen waren overigens de adresgegevens bekend. Alle persoonsgegevens in de lijst zijn zwart gemaakt, behalve die van Faber.

Schokkend

De minister maakt ook het vonnis uit 1957 van het *Landgericht* Düsseldorf openbaar. Die rechtbank stelde Faber buiten vervolging. Aanvankelijk weigerde minister Opstelten dit vonnis (en nog twee andere documenten) openbaar te maken. Hij zegt nu dat de Duitse autoriteiten hem hebben laten weten daar geen bezwaar tegen te hebben, mits het wordt geanonimiseerd. Dit betekent dat ook hier de namen van Fabers slachtoffers en van zijn opdrachtgevers zwart gemaakt zijn. Emotioneel voelt dat voor mij alsof de nazi's na al die jaren toch nog hun zin hebben gekregen: de sporen van de slachtoffers én van de daders zijn uitgewist. En de nabestaanden van slachtoffers willen juist wél dat de namen van hun dierbaren en moordenaars bekend worden. Het Duitse vonnis is een belangrijk document. De Duitse rechter maakt de Nederlandse autoriteiten (het ministerie van Justitie en het NIOD) het verwijt dat zij geen medewerking hebben verleend aan het verstrekken van bewijsmateriaal tegen Faber. Verzoeken daartoe werden gewoon niet beantwoord. In *Haarlems Dagblad* noem ik dat een 'blunder van justitie.' Misschien gaven ze de stukken niet aan de Duitse rechtbank 'omdat ze bang waren dat Faber er bij die rechters met een of twee jaar wel vanaf zou komen. Ze wilden het proces blijkbaar onmogelijk maken. Maar ze hebben daarmee een grote inschattingfout gemaakt want hij werd buiten vervolging gesteld wegens gebrek aan bewijs.'⁸⁸³

Onderzoeksjournalist Jan de Roos

'Blunder justitie in zaak Faber'

DOOR CEES VAN HOORE
HAARLEM - De minister van justitie heeft in de jaren vijftig het dossier over de strafzaak tegen de Haarlemse oorlogsmisdadiger Klaas Carel Faber niet opgestuurd naar het Landgericht in Düsseldorf. Daardoor werd Faber wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken.

Dat blijkt uit een van de twintig documenten die de Haarlemse onderzoeksjournalist Jan de Roos van minister Opstelten heeft ontvangen, nadat hij daar via een beroep op de Wet Openbaarheid Bestuur om had gevraagd.

De Roos, die bezig is met een boek over Klaas Carel Faber: „Bij de stukken is het vonnis dat de Duitse rechter uitsprak tegen Klaas Carel Faber, die na zijn ontsnapping werd berecht in

Duitsland. Hij stond daar in 1957 terecht wegens doodslag. Minister Opstelten wilde dit vonnis eerst niet openbaar maken maar de Duitsers hadden geen bezwaar. De Duitse rechter wilde in 1957, toen het proces tegen Faber speelde, inzicht hebben in het Nederlandse strafdossier van Faber en in het bij het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) berustende archief van de Höheren SS- und Polizeiführer in Nederland, dit laatste vanwege de executies die Faber heeft uitgevoerd. Maar de regering zowel als het NIOD gaven geen inlichtingen.”

„Misschien omdat ze bang waren dat Faber er bij die rechters met een of twee jaar wel vanaf zou komen. Ze wilden het proces blijkbaar onmogelijk maken. Maar ze hebben daarmee een grote inschattingfout gemaakt

want hij werd buiten vervolging gesteld wegens gebrek aan bewijs. Wat mij opvalt in dit vonnis en ook ergert, is dat die Duitse rechter de term 'terroristen', in de Nazitijd gebezigd voor onze verzetsstrijders, gewoon klakkeloos overneemt en alle begrip heeft voor het credo *Befehl ist Befehl*, waarmee Faber zich verdedigt.”

Justitieminister Opstelten weigert 58 andere documenten openbaar te maken. Daarbij bevinden zich 33 documenten van het OM-Parket Zwolle-Lelystad, die nu pas worden genoemd. De Roos: „Die heeft de minister in eerste instantie kennelijk vergeeten, maar omdat wij alle justitiële documenten hebben gevraagd, horen die van het OM er ook bij.” Op 19 maart komt de zaak opnieuw voor bij de bestuursrechter in Haarlem.

Jan de Roos.

ARCHIEFFOTO

Haarlems Dagblad 1-3-2012.

883 *Haarlems Dagblad*, 1-3-2012.

Vrijwel alle informatie is door het ministerie van Veiligheid & Justitie weggelakt. (WDA)

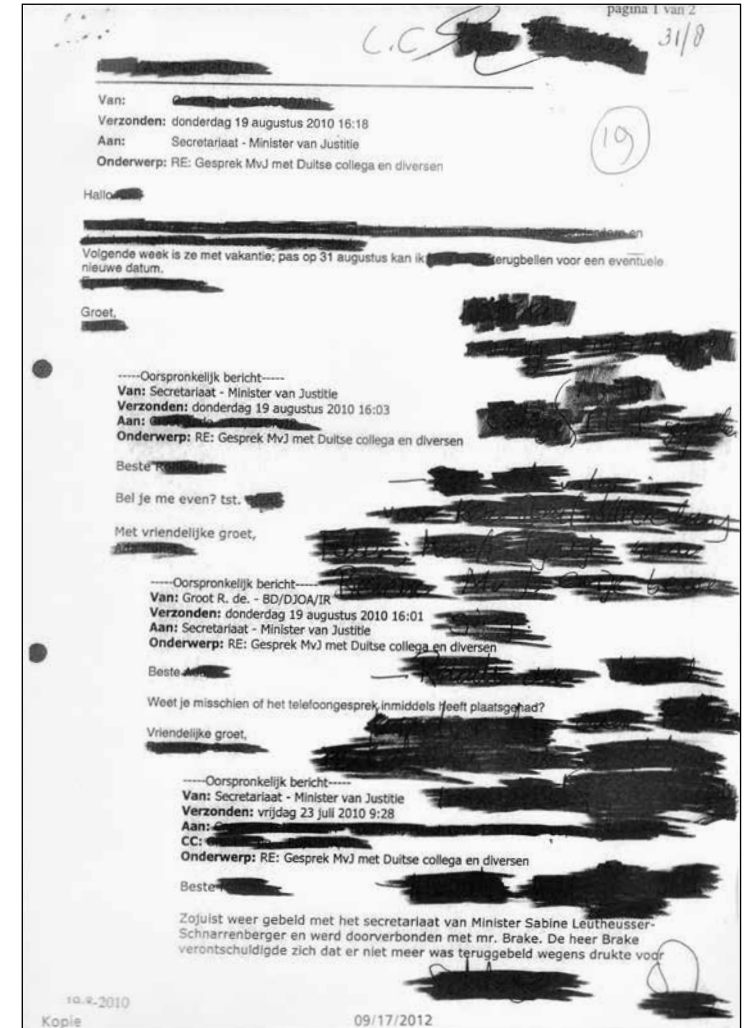
'Terroristen'

Even schokkend is het te zien dat de Duitse rechter zich in zijn vonnis uit 1957 baseert op naziwetgeving en zelfs de naziterminologie over 'Terroristen' waar verzetsstrijders zijn bedoeld, klakkeloos overneemt. De rechter gaat er verder aan voorbij dat het Fabers eigen vrije keuze was om voor de SD te gaan werken. En hij toont alle begrip voor het feit dat Faber zich erop beroept dat hij de aan hem gegeven bevelen niet kon weigeren, oftewel: *Befehl ist Befehl*.

Tot slot is er het Europees Aanhoudingsbevel uit 2010, dat de minister aanvankelijk weigerde vrij te geven vanwege Fabers privacy én omdat dit de betrekkingen met Duitsland op het spel zou kunnen zetten. De bestuursrechter vond die motivering ondeugdelijk. In het nu geopenbaarde document zijn de namen van de verzetsstrijders die Faber in oktober 1944 in Westerbork executeerde wél vermeld. Blijkbaar heeft degene die de viltstift hanteerde hier zitten suffen. Elders in het document zijn dertien regels onleesbaar gemaakt, volgens het ministerie om redenen van privacy. Het is niet duidelijk waar deze passage over gaat.

Nieuwe ronde

Na de tussentijdse openbaarmaking van twintig documenten zijn er nog 38 andere stukken die de minister niet vrij wil geven omdat dit de betrekkingen met Duitsland of de privacy van Faber zou kunnen schaden of omdat er persoonlijke beleidsopvattingen van ambtenaren in staan. De opmerking van de bestuursrechter dat in een aantal gevallen de motivering gebrekkig is, heeft het ministerie blijkbaar wakker geschud, want de nieuwe onderbouwing is veel uitgebreider en - eerlijk is eerlijk - op een aantal punten ook beter. Maar met openbaarheid weet de minister zich blijkbaar toch nog steeds niet goed raad. Want hij stuurt zijn nieuwe beslissing namelijk alleen naar

DOLLY, HET LIEFJE VAN FAKE KRIST

Dolly Toepoel. (NHA)

In het prille begin van 1944 slaat de vonk over tussen de 24-jarige Dolly Toepoel en Fake Krist, beiden werkzaam bij de Inlichtingendienst van de Haarlemse politie op het Nassauplein. Hij als rechercheur, zij als secretaresse.

Krist is dan 40 jaar. Hij is geboren in Beilen en heeft bij de marechaussee in Beverwijk en bij de politie in IJmuiden gewerkt. Zijn vrouw Neeltje Spreij overlijdt in 1932, als hij nog maar een maand bij de Haarlemse politie is. Ze is maar 23 jaar geworden. Krist is in pensioen bij Alida en Wim Rozeboom aan de Westergracht 42, op steenworp afstand van de Koepelkathedraal.

Dolly (officieel: Willemina) Toepoel woont nog thuis bij haar ouders aan de H.W. Mesdaglaan 25 in Heemstede. Het is een NSB-gezin. Dolly is, net als haar moeder en haar vader, die in Amsterdam een groothandel in elektrotechniek heeft, lid van de NSB. Als Simon Plekker in maart 1941 wordt benoemd tot regeringscommissaris van Haarlem, zetten ze alle drie hun handtekening in een felicitatieregister dat de Heemstedse NSB aan Plekker aanbiedt.⁹⁶¹ In dezelfde maand treedt Dolly als typiste in dienst bij Plekker. Na

een half jaar gaat ze werken als typiste bij de Haarlemse politie. In maart 1943 wordt ze stenotypiste-vertaalster bij de Inlichtingendienst.

Met haar fijne gezicht, mooi zwart golvend haar en donkere ogen is ze een aantrekkelijke verschijning. Dolly is heel verlegen, wat van Fake niet gezegd kan worden. In zijn werk is hij een bruint, die meedogenloos jacht maakt op Joden, onderduikers en verzetsmensen. Hij staat bekend om zijn gewelddadige verhoormethoden. Ofschoon Dolly daar naar haar zeggen nooit bij aanwezig is geweest, moet zij er op haar werk of omgeving wel iets van meegekregen hebben. Niet voor niets staat Krist bekend als 'de schrik van Haarlem'.

Eten bij Dorrius

In een kleine zakagenda noteert Dolly Toepoel in steno belangrijke momenten in haar leven. Zo weten we hoe hun relatie zich ontwikkelt. 'Fake jarig', noteert ze op 1 januari

⁹⁶¹ Het fraai vormgegeven felicitatieregister bevindt zich in NA, CABR, inv.nr. 14095, dossier Plekker.

1944. Op 26 februari schijft ze: 'Samen voor het eerst naar Amsterdam geweest, gegeten bij Dorrius, geborreld bij Winkel.' Dorrius is een bekend restaurant aan de Nieuwezijds Voorburgwal dat nog altijd bestaat. Ze gaan in de maanden daarna een keer of acht samen uit in Amsterdam. 'Over politiek heb ik nooit met hem gesproken.' Dat klinkt weinig geloofwaardig. Beiden zijn immers lid van de NSB, hij al sinds 1933, zij sinds november 1940. Fake is een overtuigd nationaalsocialist, net als Dolly. 'Zij verbergt haar Nationaal-Socialistische gezindheid niet en draagt steeds haar insigne', aldus een intern rapport van de NSB uit de zomer van 1943. Dolly doet geregeld werk op het kringhuis van de NSB en is een 'toegewijd en ijverig lid der Beweging.'

Te veel narigheid

Drie dagen na haar eerste uitstapje met Fake neemt Dolly afscheid van de Inlichtingendienst, waar ze precies een jaar voor heeft gewerkt. Talloze processen-verbaal heeft ze er getikt en in het Duits vertaald. Ze neemt ontslag omdat 'het werk mij niet meer beviel en ik te veel narigheid onder mijn oogen kreeg.' Abe Agema, haar chef bij de ID, geeft haar een mooi getuigschrift mee: 'Zij heeft de haar opgedragen werkzaamheden, waaronder in den laatsten tijd ook vertalingen in het Duitsch en van zeer vertrouwelijk aard, tot volle tevredenheid verricht.' Dolly vindt meteen een nieuwe baan bij de provinciale griffie aan de Dreef.

Ze blijft Fake Krist ook in de maanden daarna zien, al zijn haar ouders daar erg op tegen. Wie er óók moeite mee heeft, is Alida Rozeboom-Koster, de echtgenote van de 45-jarige broodslijter Wim Rozeboom. Fake Krist is bij Rozeboom in pensioen en heeft een verhouding met Alida, zonder dat Dolly dat weet. Zodra Alida lucht krijgt van Krist's relatie met Dolly, stapt ze op haar ouders in Heemstede af. Dolly's moeder: 'Voorjaar 1944 kwam mevrouw Rozeboom bij mij mededelen dat ze er bezwaar tegen had dat mijn dochter omgang had met Krist. Ze beweerde zelf een verhouding te hebben met Krist en vond dat ze zelf het meeste recht had op Krist.' Alida gaat 'omdat mijn man erop stond' ook twee keer naar de provinciale griffie om bij Dolly zelf verhaal te halen, zonder succes. Dolly vraagt natuurlijk aan Krist of hij een verhouding met Alida heeft, maar hij ontkent. Ze laat Krist weten dat ze wel met hem wil trouwen, maar dan moet hij eerst weer 'normale politiediensten' doen.

Volgens een naoorlogse verklaring van een buurvrouw van de Toepoels in Heemstede, is Krist ook bij Dolly's vader op bezoek geweest: 'Ik heb eenmaal gezien, dat de politiemann Krist van de Haarlemsche politie, bij hem [bedoeld is Dolly's vader] thuis ontvangen is. Dit was volgens mij en ook volgens de omgeving te doen om zijn dochter, die verkeer met Krist had.'⁹⁶²

Dreigbrief ontvangen

In de zomer van 1944 beginnen zich donkere wolken samen te pakken boven Fake Krist. Het verzet pleegt in Heemstede een aanslag op banketbakker Pieter Faber, die zwaargewond raakt en een week later overlijdt. Zullen er meer acties volgen?

⁹⁶² NA, CABR, inv.nr. 41426 (585), verklaring Petronella Langerhuyzen, 30-1-1946.

Fake Krist. (GH)